

VERSLAG

VAN DE COMMISSIE VOOR NAAMKUNDE
DER KONINKLIJKE NEDERLANDSE AKADEMIE
VAN WETENSCHAPPEN TE AMSTERDAM
OVER 1957

OVERDRUK UIT HET JAARBOEK DER KONINKLIJKE
NEDERLANDSE AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN
1957—1958

VERSLAG

VAN DE COMMISSIE VOOR NAAMKUNDE OVER 1957

De Commissie voor Naamkunde, die in het afgelopen jaar ongewijzigd is gebleven, heeft ditmaal geen aanleiding gevonden voor het uitzenden van een nieuwe vragenlijst. Op 31 december 1957 waren in totaal 7919 lijsten op het bureau aanwezig, als volgt verdeeld: van lijst 1: 826 exx., van lijst 2: 887 exx., van lijst 3: 1347 exx., van lijst 4: 1228 exx., van lijst 5: 1253 exx., van lijst 6: 1360 exx., van lijst 7: 1018 exx.

Op 15 juni organiseerde de commissie haar vijftiende symposion, ditmaal in het Ambtmanshuis te Tiel, haar welwillend ter beschikking gesteld door het Polderdistrict van de Tielerwaard. Hier spraken Prof. Dr. C. H. Edelman (mede namens mevrouw Dr. A. W. Edelman-Vlam) en Prof. Dr. J. A. Huisman over de namen Betuwe en Veluwe. Het verslag van dit symposion zal als dl. XII worden opgenomen in de „Bijdragen en Mededelingen” der commissie. Op 21 december vond het zestiende symposion plaats, waarop Prof. Dr. J. J. Fahrenfort sprak over „De betekenis van namen in de ethnologie” en Prof. Dr. P. A. H. de Boer over „De betekenis van namen in het Oude Testament”. Het verslag van dit symposion zal als dl. XIII in dezelfde reeks verschijnen. Als dl. XI verscheen hierin het verslag van het op 8 december 1956 gehouden symposion, waarop Prof. Dr. J. F. Niermeyer en Prof. Dr. C. Verlinden spraken over „Frankische vestiging en Taalgrens”. Als deel X verscheen in dezelfde reeks een studie van Ir. R. J. de Wit over „Kadaster, ruilverkaveling en toponymie”, een uitbreiding van zijn op 15 oktober 1955 gehouden symposionlezing. Deze studie verscheen tegelijk in het Tijdschrift voor Kadaster en Landmeetkunde, jg. 73 (1957).

In aansluiting op de in 1955 te Groningen en in 1956 te Olterterp gehouden Naamkundedagen, organiseerde de commissie op 31 augustus een dergelijke dag te Amsterdam. Aangezien het Trippenhuis wegens inwendige verbouwing niet beschikbaar was, werd

deze drukbezochte bijeenkomst in een der zalen van de Universiteit van Amsterdam georganiseerd. 's Morgens sprak na het openingswoord van de voorzitter de heer D. P. Blok, wetenschappelijk ambtenaar van het Naamkundebureau, over: Problemen der Hollandse toponymie naar aanleiding van de jongste verklaring van de naam Amsterdam. Na de gemeenschappelijke lunch, die de commissie de deelnemers aanbood, brachten een aantal organisaties, die zich met naamkunde-onderzoek bezighouden, verslag uit van hun activiteit op dit terrein. Vertegenwoordigd waren de Fryske Akademy, het Friese Instituut aan de Universiteit van Groningen, de Groninger Heerdencommissie, het Nedersaksisch Instituut te Groningen, het Drents Genootschap, de Toponymische Werkgroep van de Studiekring van de Veluwe, het Oudheidkundig Genootschap „Niftarlake”, de Archeologische Werkgemeenschap voor Westelijk Nederland „Westerheem”, de Oudheidkundige Kring „Die Goude”, de Vereniging voor Naamkunde te Leuven, de Ostfriesische Landschaft te Aurich en de Schleswig-Holsteinische Flurnamensammlung te Schleswig. De laatstgenoemde drie organisaties werden respectievelijk vertegenwoordigd door Prof. Dr. H. Draye, Dr. G. Möhlmann en Dr. W. Laur. Ook was Dr. Max Bathe (Berlijn) aanwezig, wiens naamsverklaring van Amsterdam de directe aanleiding was van het referaat van de heer Blok.

In het zesde deel (1955/56) van het tijdschrift „Onoma” verscheen opnieuw een overzicht van de nieuwe onomastische literatuur in Nederland, samengesteld door D. P. Blok, die ook voor het onomastisch overzicht in de „Handelingen” van de Belgische Commissie voor Toponymie en Dialectologie de bibliografische gegevens voor Nederland verstrekke.

Van de gezamenlijk met de Vereniging voor Naamkunde te Leuven uitgegeven Mededelingen der commissie verschenen de afleveringen 1-4 van de 33ste jaargang (1957), met een aantal Noordnederlandse bijdragen. De heer Blok schreef hierin over „Naamsveranderingen en modeverschijnselen in de middeleeuwse plaatsnaamgeving in Utrecht en Holland benoorden de Lek” en „Het goederenregister van de St. Maartenskerk te Utrecht”. Zowel

op de medewerkersbijeenkomst te Enschede op 31 maart als op die te Zwolle op 7 september sprak hij over het werk van het Naamkundebureau en het namenonderzoek in 't algemeen.

In samenwerking met de Dialecten- en Volkskundecommissie gaf de commissie in december een aflevering van de „Mededelingen van de Centrale Commissie voor Onderzoek van het Nederlandse Volkseigen” uit, waarvoor de heren Blok en Buitenhuis gegevens verstrekten, in 't bijzonder voor het artikel „Erven en werven”.

Het bureau der commissie heeft in het afgelopen jaar de verwerking van het toponymisch materiaal van de vragenlijsten voortgezet. De kaart van het toponymisch bestanddeel *enk* werd gecompleteerd, van het toponymisch gebruik van *oprit* (van een dijk enz.) werd een kaart getekend. De student-assistent Ch. H. Eersel werkte voort aan het systematisch onderzoek van de Zeeuwse familienamen, waarmee ook de directeur van het bureau zich bezighield. Naast de beantwoording van de veelvuldig binnengekomen vragen naar de betekenis van familienamen, wijdde de heer Eersel zich in het bijzonder aan de familienamen van Europese herkomst in zijn geboorteland Suriname, aan de hand van de gegevens van de Surinaamse volkstelling van 1950, die dank zij de welwillendheid van de heer J. Gemmink vanwege het Welvaartsfonds van Suriname ter beschikking van het bureau werden gesteld. De heer Eersel is tevens begonnen met het ficheren van de bronnen van Middeleeuwse persoonsnamen in Nederland.

De heer H. Buitenhuis, aan wiens zorg het veldnamenregister is toevertrouwd, heeft daaraan ook in het afgelopen jaar weer zijn bijzondere aandacht gewijd. Er werden ongeveer 5.000 fiches aan het materiaal toegevoegd, waardoor het aantal tot ongeveer 41.000 is gestegen. Deze toename is iets geringer dan in 1956; daar staat echter tegenover dat meer dan in de vorige jaren aandacht is gewijd aan de medewerking van regionale en plaatselijke groepen. Deze grotere opzet heeft weliswaar nog geen direct waarneembare resultaten opgeleverd, maar belooft voor de komende jaren een belangrijke toeneming van het veldnamenmateriaal. Zo zijn in West-Friesland en Gooi- en Eemland regionale en is in Venraai

een plaatselijke groep bezig met het verzamelen van deze namen. Bijzonder verheugend is ook het nadere contact, in het afgelopen jaar gelegd met de Nederlandse Heidemaatschappij te Arnhem. Door de welwillende medewerking van de directeur de heer Ir. J. A. Eshuis kon bereikt worden dat bij wijziging, vernieuwing en het sluiten van pachtovereenkomsten, op basis van vrijwilligheid de namen van de gepachte of te verpachten landerijen genoteerd zullen worden. Het eerste resultaat van dit contact was al dadelijk een uitgebreide lijst van veldnamen. Verder kwamen lijsten, fiches en kaarten met veldnamen binnen van de heren M. J. Ampt (Hasselt), P. van den Berg (Staphorst), B. J. Boevink (Hengelo, O.), G. G. Bongers (Zwollerkerspel), A. Buys Jzn. (Arnemuiden), S. Cancrinus (Dwingelo), A. H. Everink (Tubbergen), A. J. J. Fooy (Rotterdam), E. Heideveld (Kampen), Joh. Hepp (Baarn), B. H. Hommen (Oldenzaal), M. C. van Iersel (Helvoort), Jac. de Jager Wzn. (Oudelande), W. de Jong (Leeuwarden), J. H. de Jonge (Aksel), R. Karsemeijer (Woerden), A. van Kleef (Puttershoek), A. de Kleuver (Veenendaal), C. K. Kloeze (Fluitenburg), J. Knappe Mzn. (Sommelsdijk), M. Kommers (Emst-Gortel), P. Kool (Schalkwijk), A. H. Lutje Schipholt (Dalfsen), D. J. van der Meer (Roor-dahuizum), Ir. J. M. Winkel (Hatterem) en J. D. Zoete (Apeldoorn). Het in het vorig jaarverslag genoemde uitvoerig onderzoek van Ds. L. S. Blom (Aardenburg) is vrijwel voltooid en zal in het voorjaar van 1958 geheel gereed komen. Het onderzoek van Pater Dr. H. Sanders (Venraai) wordt nog steeds voortgezet. In 1957 werd ook begonnen met het alfabetiseren per gemeente van het veldnamenmateriaal, teneinde dit gemakkelijker hanteerbaar te maken dan het tot dusver was.

Doordat een groot aantal provinciale en plaatselijke Verenigingen voor Vreemdelingenverkeer op verzoek van het bureau plattegronden van steden en dorpen toezonden, is dit in het bezit gekomen van een welkome aanvulling van het straatnamenmateriaal.

Van het familienamenmateriaal van de volkstelling van 1947 was tot dusver alleen dat van de provincie Zeeland bewerkt. Nu de

heer Eersel, die een belangrijk deel van zijn tijd daaraan besteedde, zich althans voorlopig vooral met het Suninaamse materiaal zal bezighouden, kon vanwege het bureau deze bewerking niet worden voortgezet. Met vreugde heeft de commissie dan ook het aanbod van de heer C. F. A. Beretta te 's-Gravenhage aangenomen, geheel belangeloos de bewerking van een gedeelte van het resterende materiaal voor zijn rekening te nemen. De heer Beretta heeft de familienamen van de provincie Drente reeds op lijsten overgebracht en de aantallen geteld, en heeft inmiddels al een begin gemaakt met de bewerking van de namen der provincie Groningen. Dank zij deze welkome hulp is naast het materiaal van Zeeland thans ook dat van Drente voor allerlei onderzoeken gemakkelijker toegankelijk geworden. De commissie stelt er prijs op, de heer Beretta ook op deze plaats haar welgemeende dank te betuigen voor zijn waardevolle medewerking.

De heer Blok heeft zich naast zijn al eerder genoemde werkzaamheden bezig gehouden met de beantwoording van de talrijke verzoeken om inlichtingen op toponymisch gebied en in 't bijzonder ook met het exciperen van Hollandse en Utrechtse middeleeuwse bronnen op toponiemen. Dit onderzoek leverde tot dusver ongeveer 4.000 fiches op met ongeveer 8.000 vermeldingen. In de loop van het jaar heeft hij verscheidene keren gesproken, vooral voor genealogische verenigingen, over de betekenis van de naamkunde in 't algemeen en in 't bijzonder voor de genealogie. Op 3 januari sprak hij op de correspondentendag van de Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek te Amersfoort over „Toponymie en archaologie”.

Op initiatief van de Fryske Akademy hebben de voorzitter van de Kon. Nederlandse Akademie van Wetenschappen, de voorzitter van de Fryske Akademy, de Algemene Rijksarchivaris, de voorzitter van de Naamkundecommissie der Kon. Nederlandse Akademie van Wetenschappen, de directeur van de Stichting voor Bodemkartering en de hoogleraar-beheerder van het Gebouw voor geodesie, landmeten en waterpassen van de Technische hogeschool zich tot de Minister van O., K. en W. gewend met het verzoek, voor rekening

van het Rijk microfilms of negatieven te willen vervaardigen van de oude kadastrale minuutplans der kadasters, teneinde deze voor studiedoeleinden gemakkelijker ter beschikking van belangstellenden te stellen dan tot dusver het geval is. De Staatssecretaris heeft hierop geantwoord dat de middelen hem ontbreken, aan dit voorstel gevolg te geven, alhoewel het ook naar zijn mening aanbeveling zou verdienen, wanneer van deze minuutplans microfilms of negatieven konden worden vervaardigd. Op verzoek van de Fryske Akademy heeft het bureau der commissie deze actie ter hand genomen. Er zal getracht worden langs andere wegen toch nog tot het gewenste doel te komen.

De bibliotheek werd door aankoop en schenking opnieuw in niet onbelangrijke mate uitgebreid, al blijft het te betreuren dat enkele belangrijke oudere reekswerken nog altijd ontbreken. De namen van de schenkers zijn in de bijlage vermeld. Verheugend is ook de uitbreiding van het reeds belangrijke bezit aan oorkondenboeken, inventarissen en andere in druk verschenen archivalia. Door bemiddeling van de Ministeries van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen en van Oorlog ontving het bureau opnieuw een aantal bladen van de chromo-topografische kaart des Rijks (schaal 1 : 25.000, in kleurendruk) van de Topografische Dienst. De bibliotheek en de verzamelingen van het bureau werden ook nu weer ter plaatse door velen geraadpleegd. Van de buitenlandse bezoekers noemen we Dr. Max Bathe (Berlijn), Prof. Dr. H. Draye (Leuven), Dr. W. Laur (Schleswig), Dr. G. Möhlmann (Aurich) en Prof. Dr. H. J. van de Wijer (Leuven).

Voor het financieel beheer moge naar de rekening en verantwoording der Centrale Commissie worden verwezen.

Namens de Commissie voor Naamkunde (Toponymie en Anthroponymie) der Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen:

S. J. FOCKEMA ANDREAE, *voorzitter.*

P. J. MEERTENS, *secretaris-penningmeester.*

BIJLAGE

Lijst van personen enz. die in 1957 boeken en handschriften aan het Bureau voor Naamkunde schonken:

Prof. Dr. Th. Baader, Dr. M. Bathe, D. P. Blok, W. A. van der Donk, Fryske Akademy, Gemeentearchief van 's-Gravenhage, Geologische Stichting, Mw. Dr. C. C. van de Graft, R. Haeserijn, Historische Ver. Zuid-Holland „Vigilate Dei Confidentes”, Richard Hornby, Dr. Gösta Langenfelt, Dr. Wolfgang Laur, Gösta Lext, Limburgs Geschiedkundig en Oudheidkundig Genootschap, A. H. Lutje Schipholt, Dr. G. Möhlmann, Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek, Dr. M. Schönfeld, Stednamervalget København, A. J. G. Strengholt's Uitgevers Maatschappij N.V., Universiteitsbibliotheek van Amsterdam, Auguste Vincent.